

Col.loqui amb Michel Rocard

Manifest de l'esquerra del 2000

El primer ministre francès manté que l'any 2000 el problema número u serà constrènyer el capitalisme a adoptar un rostre humà, oblidat el reaganisme que ha triomfat els últims anys, per a la qual cosa llança un manifest de set punts per a ressuscitar les idees de progrés.

Què ha significat la paraula *esquerra* per al nou-cents? ¿Què hi ha hagut destrucció o creació?

—Creació, sempre. Per definició. La paraula *esquerra* evoca dues coses alhora: aspiracions, referències, valors d'ordre ètic i, a més, un sistema de racionalització basat en aquests mateixos valors, receptes socials per dirigir l'acció pública. En el moment que algunes d'aquestes racionalitzacions, les que havien arribat a ser dolentes, estan no fracassant, sinó canviant profundament, cal recordar que des del punt de vista ètic res no ha canviat. Fins i tot avui qui diu *esquerra* diu voluntat de canviar, diu més justícia, més igualtat, més democràcia, més contrapoder, més pluralisme...

—El balanç, doncs, ¿li pareix positiu?

—Abans de pensar en els balanços m'agradaria posar sobre la taula el segon significat de la paraula *esquerra*: el que jo anomeno sistema de racionalització dels seus valors. En això hi ha implícita la hipòtesi —bastant estúpida, per cert— que l'home, sent fonamentalment bo, tenia prou amb un poder polític que no fóra llegatari de les perversitats del capitalisme, de la propietat privada, del profit i de la competència per alliberar-se de tot això. S'ha provat el contrari, i avui aquest sistema de racionalitzacions perverses deixa la major part de militants d'esquerra de tot el món sense identitat. La identitat del socialisme que s'havia format més sobre les racionalitzacions que sobre els valors inicials. Així, ara, s'haurà de fer un formidable treball de creació intel·lectual per reinventar un sistema de racionalització de govern que siga respectuós amb totes les esperances, però que accepti també el fet que l'home no és bo però pot ser-ho, com pot ser dolent; que una economia solament funciona si és competitiva i que aconseguirem més justícia social a mesura que establím unes millors regles de joc

del mercat.

—Però amb la crisi històrica dels sistemes comunistes, ¿no desapareix també la utopia de les noves relacions d'igualtat i de justícia entre els homes? ¿O pensa en canvi que la utopia podrà ser reescrita?

—Aquesta pregunta s'hauria de plantejar als intel·lectuals, no a un primer ministre en exercici. Jo treballo sobre aquest horitzó i només puc dir que els sers humans no viuen sense esperances i, per tant, ens cal la utopia. Les horroroses experiències d'aquest segle ens donaran més lucidesa sobre el ser humà i les seues ambivalències. Jo per exemple ja no crec, si és que alguna vegada ho he fet, en els ideals comunistes. Potser es trobaran noves idees col·lectives, fins i tot pense que les tenim al nostre abast, però a condició que siguen més ben adaptades a la contigència de l'home tal com és.

—¿Es podrà reinventar el comunisme?

—No sé que hi vol dir...

—Llavors li preguntarem si per a vostè té encara sentit la definició societat socialista.

—Institucionalment no. De les 160 nacions que seuen a l'ONU hi ha unes vuitanta que es proclamen socialistes, d'Albània a Suècia, passant per Xina, l'URSS o la mateixa França de François Mitterrand. En l'esfera ideològica ja us he dit el que pense. En suma no, no crec en un reviscolament del comunisme.

Més aviat pense que el treball intel·lectual per elaborar les regles de joc d'un nou poder públic que vulga assegurar més igualtat i menys arbitrariedad en una societat serà el gran repte d'aquesta fi de segle.

—¿Del trasbalsament de l'Europa de l'Est podria nàixer una Europa que vaja de l'Atlàntic als Urals?

—No ho sé. A un ordre opressiu ha seguit un gran desordre. Abans de poder somiar en la casa comuna haurem d'afrontar problemes molt més urgents, com la supervivència alimentícia, perquè hi haurà fam

a l'hivern a l'URSS i als països de l'Est on no es funciona, on no es produeix res. Els vells equilibris, incloent-hi els estratègics, han desaparegut i ara a Europa fa falta un fort pol organitzatiu de la diàspora dels països que tracten de trencar el seu aïllament, com Àustria i Islàndia, o el seu desenvolupament frustrat, com Polònia, Hongria, RDA. Aquest pol solament pot ser l'Europa comunitària; l'Alemanya Federal per si sola és massa menuda.

—¿Com avalua la perspectiva d'una reunificació de les dues Alemanyas?

—La qüestió tindrà un sentit quan pugui ser afrontada per governs democràticament elegits, respectats com a tals i dotats de fronteres d'estat que no creen problemes internacionals. No obstant he de subratllar que aquest problema és sobretot competència dels mateixos alemanys: els toca a ells determinar les condicions i les etapes a través de les quals ha de tenir lloc el procés de reunificació i tot això, és clar, en el context de la integració europea. Pel seu compte el president Mitterrand ja ha confirmat que França no té objeccions de principi.

—Gorbatxov proposa un nou model polític: la innovació gestionada des del poder, ¿vostè que hi proposa?

—No vull caure en la ingenuïtat de creure que quatre paraules poden definir el destí d'un poble. No obstant li contestaré. És cert que el socialisme democràtic, alliberat de les constriccions estatals i administratives, és el model de referència de què tenim necessitat. Sabem que l'economia administrada no funciona perquè quan se l'aconsegueix controlar es fan els *gulags* i el comunisme, mentre que quan se cerca de conciliar-la amb la llibertat, fins i tot això funciona malament. L'única excepció ha estat França que, no obstant això, és un cas en si mateix, fruit d'una herència que ens han llegat els nostres reis i un home anomenat Colbert. Quatre segles abans que cap altre país d'Europa nosaltres havíem tingut un estat centralitzat i policial i

és per aquest motiu que a França el sector públic funciona millor que en qualsevol altre lloc. D'altra banda, quan u s'allibera del socialisme estatal hi ha el risc de caure en el capitalisme pur i dur a la Reagan o a la Thatcher, i això és una catàstrofe. Tot el mercat viu una situació de volatilitat bé de les monedes bé de les primeres matèries que fa impossible una programació dels canvis i un desenvolupament organitzat. I aquesta anarquia és una matança per a tot el món que, amb un engany intel·lectual, s'anomena liberalisme. Cada nació defensa la seua moneda i la pròpia balança de pagaments contra totes les altres, les taxes d'interès augmenten espectacularment i a causa d'això, a causa d'aquest rebuig a organitzar-nos no podem finançar l'avenir. Tenim necessitat de creixement però no aconseguim realitzar-lo a causa d'aquest desastre que és el pensament econòmic liberal. El mercat, en canvi, ha de tenir uns límits, i si no és així, cap país serà capaç de salvar-se de la brutalitat de les seues lleis, que són sempre i solament les del més fort. Hem d'establir les noves regles de joc planetari. Aquesta serà la gran batalla dels pròxims anys.

—*Però, mentrestant, ¿què proposa?*

—Propose que a la conferència de la Haia es nomena una autoritat mundial de l'atmosfera per lluitar contra l'efecte hivernacle. Propose que es done vida a una legislació internacional que no siga solament la codificació dels drets de l'home, sinó que establezca també unes lleis per regular l'emissió de monedes, la competitivitat i els preus. Propose, per tant, una batalla per organitzar econòmicament el planeta. Jo no crec en les innovacions dirigides des del poder central, pense que s'ha de deixar camps innovadors el més vastos possibles a tots els sectors econòmics, socials i culturals, i que el poder públic dispose d'un radi d'acció més reduït que l'actual. Cadascú que jugue com vulga, però han d'existir unes regles de joc definides per l'interès general.

—*Norberto Bobbio ha afirmat recentment que el capitalisme pot convertir-se en un devorador de la democràcia, ¿adverteix també vostè aquest perill?*

—Brasil és la demostració pràctica que Bobbio té raó. I fins i tot Argentina. Aquests països viuen les mateixes tragèdies econòmiques que dugueren Hitler al poder amb sufragi universal i que, junt al populisme ideològic, feren l'èxit de Mussolini. Aquest perill avui és enorme. No sé que serà del planeta en el segle XXI si en els pròxims deu anys no aconseguim donar un suport més decisiu als països del

Tercer Món. A més el rebuig de les regles de joc per part del liberalisme econòmic té una altra conseqüència: vivim sobre una volcà financer.

Mentrestant la relació mercaderies-finançament és d'un a quaranta, és a dir, l'economia real ha deixat de ser el fonament de l'economia financera. Ningú no sap com acabara això. Bobbio té raó. I el pitjor de tot és que no hi ha respostes racionals al perill que ha indicat.

—*Segons vostè, ¿quines són les idees amb força que podrien guiar l'esquerra a dels anys noranta?*

—Un dia vaig provar a enumerar-les i en vaig trobar set, ¿vol que intente recordar-me'n?

—*Certament, ¿quina és la primera?*

—La llibertat. D'anar i tornar, d'expressar les pròpies opinions, d'inscriure's en un sindicat o partit, etc., però també la llibertat de comprar i vendre tot el que es vulga, perquè, no importa que el venedor siga privat, cooperatiu o nacionalitzat, el mercat és un element constitutiu de la llibertat. Està molt bé que el discurs socialista faça seua aquesta veritat. El mercat, és podria objectar, amplifica les desigualtats. De fet, caldria posar-li límits, però una societat sense mercat és una societat sense llibertat.

—*¿I la segona...?*

—La democràcia. Es pot pensar que democràcia és sinònim de llibertat, però jo, amb aquesta paraula, vull referir-me als continguts dels poders públics, i hi incloc el pluralisme, la democràcia representativa i una mescla subtil entre democràcia directa, com els referèndums i les eleccions del cap d'estat per part dels ciutadans, i la democràcia indirecta dels poders delegats a les assemblees elegides. Hi afegesc que la democràcia no és luxe reservat als països rics: és la condició prèvia de qualsevol desenvolupament econòmic i social durader. La tercera idea és la de l'autonomia...

—*¿En quin sentit?*

—En el sentit d'autogestió i descentralització. Autonomia significa que en l'organització dels poders públics ha d'haver un sistema de decisions que permeta prendre cada decisió de la manera més directa possible tant per part dels que l'aplicaran com dels que la patiran. I també que el control de les decisions es faça des de baix i no solament des de dalt. Després, en l'àmbit econòmic autonomia significa lluita contra els monopolis i les concentracions, però aquesta lluita pot començar al si de les empreses amb el descobriment per part de qui hi treballa que la valoració

de l'individu no es dona només pel seu salari o per la seua casa sinó per conquistar un espai de responsabilitat. Per això la idea d'autonomia es relaciona amb la idea d'autogestió i de descentralització.

—*¿El valor número quatre?*

—L'anomenaria l'àmbit de les tecnologies. Avui som més víctimes que patrons en el salt endavant tecnològic i això és ben cert en l'automatització del treball que s'està fent brutalment sense tenir en compte la idea central de l'home, com en el camp de l'experimentació biològica. En la relació de l'home amb la matèria i amb la vida els productes de la recerca científica han progressat molt més ràpidament que l'elaboració filosòfica. Fins i tot ací es tracta en canvi de reafirmar que, com s'esdevé amb l'economia, també la ciència ha d'estar al servei de l'home i no al contrari.

—*Ara ja som al cinquè.*

—Sí, la solidaritat, és a dir, la voluntat permanent dels poders públics d'assegurar sobretot la no-marginalització de tots els disminuïts, de la naturalesa, de la salut, del desenvolupament econòmic i, després, una redistribució dels guanys que tinga en compte una jerarquia de talents, treballs més fatigosos i responsabilitats. Avui el que guanya un jugador de futbol o una estrella de la televisió provoca un desordre i fa que tota la societat respire el valor dels diners. Un dia s'haurà d'enfrontar seriosament aquest problema perquè si els diners continuen sent un punt de referència exclusiu corrompen definitivament aquesta societat.

—*I al sisè lloc, ¿què posa?*

—La primacia del dret. No hi ha civilització sense dret. Avui dia reafirmar aquesta primacia esdevé una prioritat absoluta perquè com no hi ha un dret internacional qualsevol estat pot fer una matança amb el seu mateix poble. Penseu en Pol Pot. I a més el concepte de primacia del dret també val per a l'economia.

—*Finalment el número set.*

—La pau. Que aquesta idea siga la que ens moga a trobar la solució a qualsevol conflicte a través de la negociació i no de la força. Jo hi crec fermament i ho he demostrat.

—*¿Acabem ací?*

—No, vull afegir un punt que considere molt important. Aquests set valors que hem repassat no són propietat exclusiva de l'esperit d'Occident, són també els més eficaços quan es transfereixen a l'àmbit de l'organització social per a assegurar el desenvolupament del Tercer Món.

F. Adornato / G. Invernizzi

Trad.: Vicent Hernández Esteve